

НАУЧНО ДРУШТВО ЗА НЕГОВАЊЕ
И ПРОУЧАВАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
БЕОГРАД

СТУДИЈЕ СРПСКЕ И СЛОВЕНСКЕ
Серија I, год. III

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
У БЕОГРАДУ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
У НИКШИЋУ

СРПСКИ ЈЕЗИК

Бр. 1-2
Београд, 1998

МИЛОСАВ ТЕШИЋ (Београд)

ОСНОВНИ ТЕКСТ УПИТНИКА
ЗА ВОДЕНИЧКУ ТЕРМИНОЛОГИЈУ

1. КСЗ (како се зове/зову) зграда са уређајем за млевење жита који покреће вода? (*воденица, млин; n. pl. млини, млинови*) _____
2. КСЗ мала воденица, мали млин? (*воденичица, воденичка, млинић, млинчић*) _____
3. КСЗ воденица израђена на потоку? (*појочара, појочарка, рекавица*) _____
4. КСЗ воденица/млин што не лежи на каменом темељу него на пободној дрвеној подлози? (*воденица/млин на сове, на совама*) _____
5. За миша који живи у кући каже се *кућни миш*, а КСК (како се каже) за миша који живи у воденици? (*воденички, воденични*) _____
6. КСЗ канал којим се вода са реке наводи на воденицу? (*јаз*) _____
7. КСК скренути воду да тече на јаз? (*навратишћи јаз*) _____
8. КСК спречити воду да тече јазом? (*одјазити*) _____
9. КСЗ зид од плетера, бетона и др. на крају јаза који омогућује да вода кроз одређене направе тече под воденицу? (*брана*) _____
10. КСЗ ограда од коља испреплетена грањем, засута земљом, покривена кровином и др. која је постављена испред воденице да је штити од поплаве? (*јасле*) _____
11. КСЗ преграда на реци помоћу које се вода усмерава на канал којим се она са реке наводи на воденицу? (*брана*) _____

12. КСЗ простор где је била или где се налази воденица? (*воденичишће, млиничшће*) _____
13. КСЗ место на реци погодно за подизање воденице? (*брод*) _____
-
14. КСЗ уређај који меље (доби, ситни) жито? (*жрвањ, камење, шочкови*) _____
15. КСЗ један од два камена круга који мељу жито? (*камен, воденица*) _____
16. КСЗ камени круг који се окреће? (*горњи камен, камен горњак, горњак*) _____
17. КСЗ дрвена направа за подизање и супштање горњег камена да би се постигла жељена крупноћа млива? (*кобила*) _____
18. КСЗ дашчица помоћу које се диже и спушта кобила? (*клин*) _____
-
19. КСЗ рупа, отвор у центру горњег камена кроз који пада жито из коша на доњи камен? (*грошило, грошло*) _____
20. КСЗ направа, лимена или дрвена, оклоп у облику непотпуног круга, који опасује камење и спречава да се жито не расипа свуда унаоколо? (*околишница, околишнице, околиш*) _____
21. КСЗ непокретни камени круг? (*доњи камен, камен доњак, доњак*) _____
22. КСЗ укрштене греде које служе као лежиште за доњи камен? (*маказе*) _____
23. КСЗ чекић за посечање, оштрење камења? (*сачивица, сјечивица*) _____
-
24. КСЗ усправно постављен дрвени или гоздени ваљак који се окреће око своје осе и покреће горњи камен? (*врешено, њрела*) _____
25. КСЗ комад гвожђа у средини горњег камена у који је, да би се камен окретао, уграђено вретено/прела? (*џајрица*) _____
26. КСЗ гвоздена шипка која спаја вретено/прелу и паприцу? (*преслица, сен, сењ*) _____
27. КСЗ трупчић у доњем камену кроз који пролази преслица? (*шоце*) _____
28. КСЗ део вретена/преле у који је уграђена преслица? (*горње врешено*) _____
29. КСЗ кружни уређај у који удара вода, а он се окреће и помоћу вретена покреће горњи камен? (*коло, шочак*) _____

30. КСЗ издубљене дашчице на колу/точку у које, у ствари, директно удара вода? (*йера*) _____

31. КСЗ доњи део кола, онај део у који су уграђена пера? (*главчина, глава, йруйна*) _____

32. КСЗ комад гвожђа у који је уграђено коло/точак? (*бронза, йосйава, йосйавак, љева*) _____

33. КСЗ шиљати комад гвожђа усађен у средину главчине/главе/трупине, који улази у бронзу/поставу/поставак/љеву? (*шиљак йод колом, шиљак*) _____

34. КСЗ ракљаста даска на којој лежи коло, а везана је, са супротне неракљасте стране, за кобилу, те се тако и она, у зависности од тога да ли се жито жели млети крупније или ситније, диже и спушта кад и кобила? (*рак, руда*) _____

35. КСЗ дрвени или гвоздени круг који учвршћује пера на колу/точку? (*обруч*) _____

36. КСЗ вода која пршће са кола/точка кад се окреће? (*омаја, омаха*) _____

37. КСЗ уређај над каменом, скован од дасака, у који се сипа жито за мљење? (*кош*) _____

38. КСЗ направа у дну коша са које пада жито из коша на доњи камен? (*карличица, кујо, кујлача, чанак*) _____

39. КСЗ уређај којим је карличица/куто/кутлача/чанак причвршћен(а) за кош? (*кључаница, кључаоница*) _____

40. КСЗ дашчица за истеривање зрневља из коша под камен? (*чекало, чекетало, чекитало*) _____

41. Има ли неки назив за ону водоравну дашчицу чекала/чекетала/чектала која истерује зрна из коша? _____

42. КСЗ један од усека на тој водоравној дашчици којим се регулише брзина истицања зрна из коша? (*зарез*) _____

43. Има ли неки назив за ону вертикалну дашчицу која удара у горњи камен када се овај окреће? _____

44. КСЗ ракљасто дрвце на које се ослања водоравна дашчица чекала/чекетала/чектала? (*рогица*) _____

45. КСЗ сандук у који при мљењу пада брашно? (*брашњар, мучница, мучнице, мушница, мушнице*) _____

46. КСЗ сандук који стоји уз мучнице и служи за купљење прљавог брашна? (*мучњак*) _____

47. КСЗ дрвена кашика за купљење брашна? (*лојайица*) _____
48. КСЗ клинаста дашчица којом се регулише у којој ће количини испадати жито из коша? (*лојайица*) _____
49. КСЗ пробушено дебло из којег истиче вода и удара у пера од кола? (*бадањ*) _____
50. КСЗ краћа дрвена цев којом се сужава доњи отвор бадња? (*каблина, кабул*) _____
51. КСЗ још ужа цев која се удара у каблину да би се повећала јачина воденог млаза? (*џуљак, џулац*) _____
52. КСЗ оно што се увлачи у туљак да не иде вода на коло/точак? (*чей*) _____
53. КСЗ воденица/млин код које вода на коло тече кроз бадањ? (*бадњара*) _____
54. КСЗ направа али у облику подужега дрвеног корита низ које тече вода и удара у пера од кола? (*жлеб, жлијиб, жљеб*) _____
55. КСЗ воденица/млин код које вода на коло тече низ жлеб/жлијиб/жљеб? (*жлебара, жљебара*) _____
56. КСЗ греда на коју доњим делом належе бадањ или жлеб/жлијиб/жљеб? (*медвед, медвјед, међед, џемељ, џемељчић*) _____
57. КСЗ горњи и шири део жлеба у који утиче вода? (*лакомица/лакумица, лакомице/лакумице*) _____
58. КСЗ жлебови којима се спроводи вода, у низу воденица, од једне до друге воденице? (*лакомице*) _____
59. КСЗ направа у виду даске набијене на мотку, или и без мотке, помоћу које се, да би се зауставила воденица, спречава течење воде низ жлеб или бадањ? (*усџава, кайија*) _____
60. КСК:
- а) Кад се пусти вода на коло, онда се камен заврти и воденица почне *млеџи, мљеџи*? _____
- б) Ако је жито суво, оно ће се добро и брзо *самлеџи, самљеџи*? _____
- в) Када се воденица утиша, она онда почне жито *изамлеџи, измлеџи*? _____
- г) Жито је при дну коша, брзо ће се *изамлеџи, измлеџи, изамљеџи, измљеџи*? _____
61. КСЗ прах од самлевог жита? (*брашно*) _____

62. КСЗ љушчице од самлевеног жито које се при мљењу одвајају од брашна? (*мекиње, ѿрице*) _____

63. КСЗ:

а) брашно од (п)шенице? (*((ѿ)шенично брашно*) _____

б) брашно од оне биљке која има клип? (*((ко)курузно, (ку)курузно, мурузно брашно*) _____

в) брашно од ражи? (*ражано брашно*) _____

г) брашно од зоби, овса? (*зобено, овсено брашно*) _____

д) брашно од јечма? (*јечмено брашно*) _____

64. КСК:

Воденица може да меље (у питању је крупноћа брашна):

а) *крујно, на крујно?* _____

б) *сијно, на сијно?* _____

65. КСЗ крупно самлевено жито, оно жито што се меље за стоку? (*јарма, ѿрекруја*) _____

66. КСК млети, самлети жито за прекрупу, јарму? (*јармиѿи, из-јармиѿи, ѿрекрујаѿи, ѿрекрујиѿи*) _____

67. КСЗ оно у шта се купи брашно или у чему се доноси у воденицу? (*врећа, ѿак*) _____

68. КСЗ количина брашна која се узима као надокнада за мљење? (*ујам, ушур, ѿмељарина*) _____

69. КСЗ воденица у којој се обавезно узима ујам? (*ујмара*) _____

70. КСЗ онај који ради у воденици? (*воденичар, млинар*) _____

71. За капут који припада путару каже се да је путарев/путаров. КСК ако припада воденичару/млинару? (*воденичарев, воденичаров, млинарев, млинаров*) _____

72. За посао који обавља колар каже се да је то коларски посао. КСК за посао који обавља воденичар/млинар? (*воденичарски, млинарски*) _____

73. КСЗ жена која ради у воденици/млину? (*воденичарка, млинарка*) _____

74. КСЗ онај који допреми жито у воденицу и чека да се самеле? (*ѿмељар, ѿмељарац*) _____

75. КСЗ жена помелеар? (*ѿмељарка*) _____

76. КСК одлазити у воденицу/млин као помелеар? (*ѿмељариѿи, ѿмељарисаѿи*) _____

77. Ако воденица/млин има више власника, КСЗ један од њих? (*редовник, њоредовник*) _____

78. КСК каква је воденица/млин који има више власника? (*њо*)редовничка, (*њо*)редовнички) _____

79. КСЗ одређени временски период (у данима, недељама, месецима) у које један од (по)редовника располаже воденицом као својом својином? (*ред*) _____

80. Ако ред траје само један дан, што значи да један поредовник може 24 сата располагати воденицом, КСЗ тај временски период? (*цео ред*)¹ _____

81. КСЗ ред који траје само 3 сата? (*њолић*) _____

82. КСЗ ред који траје 6 сати? (*лиџра*) _____

83. КСЗ ред који траје 12 сати? (*њола реда, две лиџре*) _____

84. КСЗ ред који траје 15 сати? (*две лиџре и њолић*) _____

85. КСЗ ред који траје 18 сати? (*њри лиџре*) _____

86. КСЗ ред који траје 21 сат? (*њри лиџре и њолић*) _____

¹ На ово, а особито на наредна питања, не треба упорно тражити одговор ако се закључи да о таквом нечем не постоји никаква представа.